

Socialdemokratin betraktad utifrån

Seminarium i ABF-huset i regi av ABF Stockholm och tidskriften Tiden 17 januari 2011.

Deltagare: Cathrine Sandnes, chefredaktör för den norska kulturtidskriften Samtiden, Eva Erman, docent i statsvetenskap, specialområde politisk teori och Lena Andersson, författare och journalist. Samtalsledare: Carl Tham.

Socialdemokratin har varken slutat att debattera eller slutat att tänka. Det sade avslutningsvis Tidens chefredaktör Bo Bernhardsson inför en fullsatt Sändersal på måndagskvällen och han uppmanade alla att ha gott hopp och – helst också – prenumerera på Tiden. Seminariet hade flyttat från den mindre Beskowsalen till Sändersalen pga publiktillströmningen vilket tycktes bekräfta hans ord.

Inledningsvis talade Cathrine Sandnes om den norska situationen och hur Fremskrittspartiets uppgång från ett litet obetydligt parti i periferin till 21,1 procent av väljarna i kommunalvalet i Oslo 1995 hade tagit alla på sängen. Idag är partiet näst störst i Norge och hon varnade för att vi i Sverige skulle göra om det norska misstaget att försöka tuga ihjäl Sverigedemokraterna. Det är det absolut bästa sättet att stärka dem, underströk hon. Själv hade hon efter Framskrittspartiets framgångar i på nittioalet åkt iväg två månader till New Orleans i USA för att begrunda faktum att hon, med sitt asiatiska utseende, kanske inte var välkommen i Norge längre. Fremskrittspartiet hade visserligen framför allt skatt- och avgiftssänkningar på sitt program men var samtidigt otvivelaktigt det första parti i Norge som på allvar ifrågasatte invandrapolitiken och förespråkade ökade restriktioner när det gällde invandrare. Det var också från detta håll som ordet ”smyglismisering” först hördes i debatten och uppgifter började cirkulera om utrikesfödda, icke norskspråkiga föräldrar som inte förstod när deras barn ställde till problem i skolan, om att omskärelse av en 13-årig flicka skulle ha skett i Norge m m. Att försöka isolera ett parti som tar upp sådana problem är bästa sättet att bygga upp och konsolidera partiet, varnade Sandnes. I stället måste man ta debatten och utveckla politiken på de områden som är problematiska, sade hon.

Och man måste också från socialdemokratiskt håll våga hävda vissa värden som gäller i Norge, exempelvis jämställdhet, yttrandefrihet osv. Dvs att det finns en norsk kultur som måste vara tongivande i Norge och som invandrare måste acceptera: Idag finns inte en enda politiker i Norge från höger till vänster som skulle våga hävda multikulturalism, sade Sandnes, att förespråka multikultur på det sätt som exempelvis Mona Sahlin gjorde i den svenska valrörelsen är lika utopiskt som att försöka återföra flower power, förklarade hon.

Carl Tham ställde därefter frågan om det inte var en ”kulturkamp” som saken faktiskt gäller, att det där med bättre bostäder, bättre ekonomiskt stöd och utbildning etc trots allt inte är huvudsaken utan att det är en kamp om kulturen som invandrarproblemet egentligen gäller. Varpå Sandnes svarade att man inte bör besvara emotioner med emotioner utan med sakargument – bara så kan man slå tillbaka främlingsfientligheten.

Eva Erman talade därpå om grundläggande begrepp i den politiska teorin som hon menade hade kommit bort i valrörelsen till förmån för kortsiktiga program och lösningar. Politikens grundläggande frågor handlar om frihet, jämlikhet och rättvisa, det är dem man måste resonera om, sade hon. Och här går också skiljelinjen mellan höger och vänster fortfarande i politiken – det är inte sant att det inte finns några skillnader längre och att alla egentligen tycker likadant. Som exempel tog hon synen på s k ”lika möjligheter” och ställde detta mot ”lika förutsättningar” – har alla lika förutsättningar att utnyttja möjligheterna? Det är vänsterns fråga. Hon vände sig också mot den a-politisering – inte avpolitiserings – som hon menade var typisk för alliansregeringen, att allt bara handlar om individerna, ingenting om samhället och det kollektiva beslutsfattande om kollektiva nyttigheter och arrangemang som är förutsättningen för rättvisa och frihet för alla.

Med hänvisning till Rousseau framhöll hon skillnaden mellan ”allas vilja” (vars och ens vilja) och ”allmänviljan”, där det sistnämnda står för viljan att ta konsekvenserna av ”allas vilja”. I en artikel tillsammans med Niklas Möller, filosof vid Cambridge, i senaste numret av Tiden nr 6:2010, utvecklar hon detta resonemang och skriver där: ”Det är när vi tillsammans reglerar (t ex) trafiken

genom kollektiva beslut om det gemensamma som vi hanterar konsekvenserna av våra individuella val. Detta är demokratins 'logik'."

Marknadsanpassningen av politiken riskerar att förbise den fundamentala skillnaden mellan individuella och kollektiva val, sammanfattar hon på ett annat ställe i texten. I sitt anförande på ABF underströk Erman att politiska rättigheter inte är vilka rättigheter som helst utan själva grunden för det demokratiskt samhället. Och de politiska rättigheterna måste tas till vara – det duger inte att inte delta. Om ingen röstare tappar rösträtten sin betydelse. Och hon gick från detta konstaterande till att understryka betydelsen av rättvisa institutioner dvs att samhällsskicket grundas på institutioner som är tillgängliga för alla. Att Sverige fortfarande visar sig vara ett av de mest individualiserade länderna i västvärlden beror just på en historiskt sett stark välfärdsstat som skapat reell frihet och social rörlighet, skriver hon i den nämnda artikeln. Med det bittra tillägget att denna välfärdsstat just nu håller på att säljas ut bit för bit för att de extra slantarna ska kunna klirra i vars och ens plånbok – och detta får oss attoreflekterat acceptera nedmonteringen. Även nästa talare, Lena Andersson, kritiserade skarpt att valet hade kretsats alldeles för mycket runt sk plånboksfrågor. Valet borde handla mycket mera om etik och moral, ansåg hon. Men för detta krävdes ett nytt eller i varje fall annorlunda språk, bort från slagord och förenklingar till en "berättelse" om vart man är på väg och vad det handlar om, som hon sa. Samtidigt efterlyste hon formuleringskraften – här finns ingen som kunnat axla Olof Palmes mantel.

Lena Andersson betonade att vi lever i en ny tid där inte minst förhållandena på arbetsmarknaden försämrats för många. I de många små tjänsteföretagen råder ofta förskräckliga arbetsplatsförhållanden, sade hon, och ingen vågar opponera sig av rädsla att förlora jobbet. Samtidigt avstår man inom socialdemokratin från att ta till vara den fackliga kunskapsbanken för att bemöta alliansen med Reinfeldt i spetsen, när han pläderar för småföretagen. Och hon talade om den amerikanisering av det svenska samhällsklimatet som pågår, där det bara gäller att vara duktig och slå sig fram och ingen behöver bry sig om dem som halkar efter. "Jag är duktig och alla andra är lata" - i den mentaliteten finns ingen plats för solidaritet. Och hon tog rut-avdraget som exempel på en reform som bara gynnar dem som redan är "duktiga" medan behov inom skola och sjukvård får stå tillbaka. Och det ville hon nogsamt understryka att det var skillnad på att städa i en skola och att städa i någon annans hem.

Lena Andersson gick sedan till angrepp mot vad hon kallade för "kulturrelativismen" där hon jämförde det dåtida försvaret för att folk levde i smuts och okunnighet på Lubbe Nordströms tid med välmentade försök att försvara undermåliga förhållanden hos dagens invandrare. Den exotisering av arbetarklassen som Lubbe Nordströms kritiker levererade går igen i dagens "tolerans" för missförhållanden, som borde vara lika oacceptabla bland invandrare som bland alla andra. Och här har faktiskt socialdemokraterna varit exemplariska, sade hon, först när de försvarade att hela folket, även arbetarklassen, måste lära sig hygien osv och sedan även på 70-talet då man tillbakavisade den nya vänsterns romantisering av "arbetarklassen". Detta var ingenting annat än rasism, ansåg hon. Rättigheter, slog Andersson fast, är någonting som tillkommer individer, inte grupper, och var och en måste få möjlighet att utvecklas och förändras och gå vidare utifrån sina förutsättningar. Det är den verkliga friheten i kontrast till "friheten" att värna om "kultur" och "identitet", menade hon, och det är inte någon svensk idé utan ett arv från franska revolutionen. Möjligen en del av den västerländska kulturen, men låt gå för det, då.

Lena Andersson uppmuntrade även till en mera intellektuell hållning bland politiker; som det nu var var "Jämlikhetsanden" den enda bok hon hade hört hänvisningar till av politiker. Väljarna tålde säkert betydligt mer, menade hon. Varpå hon övergick till en kritik av den globala kapitalismens totala likriktning av konsumtionen och efterlyste ett alternativ...

Cathrine Sandnes återkom i respons till detta till det hon menade var karaktäristiskt för norsk moral och samhällsanda: "gör din plikt, kräv din rätt", och Eva Erman betonade än en gång betydelsen av att skapa förutsättningar för alla medborgare att förverkliga sina möjligheter. Segregering socialt, eller efter kön, måste man säga absolut nej till, betonade hon. Hon menade också att det fanns ett samband mellan olika förhållningssätt som borde undersökas bättre, tex att sd:s främlingsfientlighet attraherar ensamstående missnöjda män, som tycker sig ha kommit på efterkälken – så får de någon att skylla på. Hon underströk också att moderaternas försvar av

välfärdsstaten var ett utslag av klassisk socialkonservatism – någon jämlikhetstanke fanns inte bakom deras program.

Och visst finns det ett gehör för den socialdemokratiska samhällsmodellen, bara man bryr sig om att formulera målen på ett tillräckligt radikalt sätt, menade Cathrine Sandnes. Hon tog det radikaliserade norska socialdemokratiska partiprogrammet som exempel som återgett partiet regeringsmakten efter att Stoltenberg valet dessförinnan förlorat stort på att bara prata ekonomi på bankdirektörers vis.

Och Eva Erman gjorde ett sista inlägg där hon sade att allmän rösträtt och demokratiska lösningar genom majoritetsbeslut inte är svaret på allt – översatt till global nivå skulle det betyda att kineserna bestämde allt och så vill vi inte ha det, sade hon. Nej, det måste finnas ett effektivt minoritetsskydd. Förhållandet mellan rättvisa och demokrati utgör en intrikat relation, sade hon.

Kerstin Vinterhed